

זבחים דף כב
עניין: מטבילין בעינו של דג

נחותי ימא – שיעורי רבי משה שפירא על אגדות

דרבב"ח – מאמר יז

גמ' בבא בתרא דף עד. ורשב"ם

רב ספרא משתעי זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא, וחזינן ההוא
כוורא דאפקיה לרישיה מימא והוה ליה קרני, וחזיק עליה אנא
בריה קלה שבים (מבריות קטנים שבים) והוינא תלת מאה פריסי
ואזילנא לפומא דלוייתן (שיאכלני היום), אמר רב אשי ההוא עיזא
דימא הוא (שכל מה שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה, בשחיטת
חולין [דף קכז]). דבחישא (חופרת בים בקרניה לבקש אחר מזונותיה)
ואית לה קרני.

ב] ובכדי להבין ענין הקרן של אותו הדג, נקדים ביאור ענין הקרן ע"פ דברי
הנפש החיים. דאיתא בגמ' חולין (דף ס.) "שור שהקריב אדם הראשון
קרניו קודמות לפרסותיו שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס, מקרין ברישא
והדר מפריס", וביאר בנפש החיים סוף שער א' (פ"ב) וז"ל "שכיון בהקרבנו לתקן
אשר עיות וכו', והעלה טוהר קדושת מחשבתו וכוונתו להאציל תחילה שפעת
אור וקדושה על הבחי' ומדרגות העליונות שבו, דמיון הקרנים הם שרש נשמתו
ונשמתו, ומשם המשיך אח"ז על רוחו ונפשו לטהר כל אבריו מראשו ועד רגליו".

ופירוש הדברים, שהעיוות והקלקול מתחילים מלמטה, מחומר הגוף, והתיקון בא
מלמעלה מהמקום שלא נתלכלך בחטא, שלעולם נשארה בחינה אחת
בנפש (כתר דנפש) שלא נתקלקלה, ומשם אפשר לתקן את כל בניין הנפש (עיי'
בקונטרס בסוף הספר אות ג' בענין יו"ה"כ).

והקרניים הם מקום החיבור של הבריאה למה שלמעלה ממנה, ולכן קרן הוא
התקוף של הדבר. וזה כוונת "וקרנו תרום בישועתך" (תפילת שמו"ע ברכת
את צמח), דהיינו מקום השורש של הדבר. וע"כ משתמשים עם 'קרן' כלשון דבר
שעומד ועושה פירות, שעיקר כח הדבר נמצא בשורשו.

וממילא, הבריה כאן שהיא דג העז שבים, יש לה קרניים שמחברים אותה למה
שלמעלה שזהו שורשה ועיקרה. פירוש שאפילו החיות המועטות של
הדג, שהוא חומר בלבד, מ"מ גם לו יש חיבור למעלה.

ומתבאר כאן שכל חיות של חומר היא מחוברת למעלה, ואפילו החיות המועטות
ביותר. וזהו מה שנקרא בשם "ואנא בריה קלה שבים", שענין 'קלה'
הוא כנגד דעתן קלה של הברואים האלה הקרובים לחומר. ואעפ"כ יש להם
קרניים וחיבור למעלה. ומה שיש לה ב' קרניים, הם כנגד חכמה ובינה, שהקרניים
מחברים את הבריה למידות העליונות.

א] **מבואר** כאן שיש דג שנקרא עז. והשייכות בין דג לעז הוא, שהדגים הם
תחילת יצירת החיים בעולם, וכן הוא לגבי עז, דאיתא בגמ' בשבת
(עז:) "מאי טעמא עיזי מסגן ברישא והדר אימרי, א"ל כברייתו של עולם דברישא
חשוכא והדר נהורא", נמצא שדג ועז באים ראשון².

וטעם הדבר הוא, שלעולם החומר נברא ראשון ורק אח"כ הצורה, כשם שבצורת
אדם מה שנברא ראשון הוא הגוף, ורק אח"כ נפח בתוכו נשמת חיים, זהו
החשוכא שבא לפני הנהורא.

המהר"ל מבאר בהרבה מקומות (עיי' גבורות ה' פ"ח) שהמים הם מין חומר שאינו
מקבל צורה כלל. הדג הוא חלק מהחומר של המים, הוא עצמו מים,
כדמצינו להלכה (זבחים דף כב.), מטבילין בעינו של דג, דדינו כמים. וזהו מה
שכתוב בגמ' כאן בהמשך שדגים פריצי, שהוא ענין של "עבדא בהפקירא ניחא
ליה" (גיטין דף יג.), דהיינו חומר בלא צורה וכן א"א להקריב קרבן מדג, כיון שהוא
חסר צורה, שבשביל קרבן צריך ראש וגוף; וצואר שמחבר בין הראש לגוף,
והדג אין לו ראש וגוף. דגים הם חומר בלבד שאין להם חיבור לצורה, ולכן
אפשר לאכלם בלא שחיטה כלל. ועל כן נבראו תחילה לשאר בעלי חיים, כי
החשוכא בא לפני הנהורא.

וכן העז שהוא הראשון לבהמות הוא מקבל את החיים ראשון, דעז הוא דוגמת
עשיו כדמבאר הגר"א בגמ' בשבת שם, וזהו ביאור הנמשל של עיזא שמסגי
ברישא, דקאי על עשיו שהוא החומר הקודם ביצירה ליעקב שהוא הצורה.

וא"כ מה שראה רב ספרא דג שנקרא עז, היינו שרב ספרא ראה כאן את ראשית
מציאות החיים.